

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MACIEJA SZPUNARA
od 30. siječnja 2018.¹

Predmet C-83/17

**K. P., kojeg zastupa majka,
protiv
L. O.-a**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Obveza uzdržavanja – Nemogućnost dobivanja uzdržavanja od dužnika uzdržavanja – Promjena države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja – Primjena *lex fori*”

I. Uvod

1. U okviru ovog postupka Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) traži od Suda da protumači odredbe Haškog protokola iz 2007.² u okviru predmeta u kojem je taj sud izrazio dvojbe o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja.

2. U posljednje vrijeme Sud je već nekoliko puta odgovarao na prethodna pitanja koja su nacionalni sudovi postavili u predmetima koji se odnose na obveze uzdržavanja s obzirom na Uredbu (EZ) br. 4/2009³. Ti su se zahtjevi za prethodnu odluku odnosili na pravila o nadležnosti⁴ ili na propise o izvršenju sudskih odluka⁵.

3. Međutim, dosadašnji zahtjevi za prethodnu odluku nisu se izravno odnosili ni na odredbe Haškog protokola iz 2007. ni na članak 15. Uredbe br. 4/2009, koji u pogledu pitanja koja se odnose na mjerodavno pravo upućuje na taj protokol. Ovaj zahtjev za prethodnu odluku stoga je prvi kojim nacionalni sud traži od Suda da protumači pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007.

1 Izvorni jezik: poljski

2 Sadržaj Protokola nalazi se u Prilogu Odluci Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009. o zaključivanju od strane Europske zajednice Haškog protokola od 23. studenoga 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (SL 2009., L 331, str. 17., u daljnjem tekstu: Haški protokol iz 2007.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19. svezak 10., str. 161.).

3 Uredba Vijeća od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (SL 2009., L 7, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 138. i ispravak SL 2013., L 281, str. 29.)

4 Vidjeti presude od 18. prosinca 2014., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461) i od 16. srpnja 2015., A. (C-184/14, EU:C:2015:479). Vidjeti i presudu od 15. veljače 2017., W. i V. (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 Presuda od 9. veljače 2017., S. (C-283/16, EU:C:2017:104)

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Uredba br. 4/2009

4. Odredbe o međunarodnoj nadležnosti u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja nalaze se u poglavlju II. („Sudska nadležnost”) Uredbe br. 4/2009. Među njima vodeću ulogu ima članak 3. te uredbe, naslovljen „Opće odredbe”, koji utvrđuje:

„U stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja u državama članicama sudsku nadležnost ima:

- (a) sud mjesta u kojem tuženik ima uobičajeno boravište; ili
- (b) sud mjesta u kojem uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište; ili
- (c) sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o statusu osobe čiji je predmet o uzdržavanju povezan s tim postupkom, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana; ili
- (d) sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o roditeljskoj odgovornosti, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana.”

5. Članak 15. Uredbe br. 4/2009, naslovljen „Utvrđivanje mjerodavnog prava”, iz poglavlja III. te uredbe, naslovljenog „Mjerodavno pravo”, predviđa:

„Pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja utvrđuje se u skladu s Haškim protokolom od 23. studenoga 2007. o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja [...] u državi članici koju taj instrument obvezuje.”

2. Haški protokol iz 2007.

6. Članak 3. i članak 4. stavak 1. točka (a) te stavak 2. Haškog protokola iz 2007. utvrđuju sljedeće:

„Članak 3.

Opće pravilo o mjerodavnom pravu

1. Obveze uzdržavanja uređuju se pravom države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, osim ako ovim Protokolom nije predviđeno drukčije.

2. U slučaju promjene uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, pravo države njegovog novog uobičajenog boravišta primjenjuje se od trenutka nastanka promjene.

Članak 4.

Posebna pravila kojima se daje prednost određenim vjerovnicima uzdržavanja

1. Sljedeće se odredbe primjenjuju u slučaju obveza uzdržavanja:

a) djece od strane njihovih roditelja;

[...];

2. Ako temeljem prava iz članka 3. vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se *lex fori*.

[...]”

B. Njemačko pravo

7. U njemačkom pravu pitanje retroaktivne naplate uzdržavanja uređeno je člankom 1613. Bürgerliches Gesetzbuch (njemački Građanski zakonik, u daljnjem tekstu: BGB). Ta odredba u stavku 1. utvrđuje sljedeće:

„Vjerovnik uzdržavanja može zahtijevati retroaktivno izvršenje ili naknadu za neizvršenje uzdržavanja samo od trenutka u kojem je dužnik uzdržavanja pozvan na pružanje podataka o svojim primanjima i imovini radi naplate uzdržavanja [ili od trenutka u kojem] dužnik uzdržavanja kasni s ispunjenjem obveze uzdržavanja ili je u vezi s postupkom o uzdržavanju nastupila litispendencija [...]”

C. Austrijsko pravo

8. U zahtjevu za prethodnu odluku sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da se u okviru austrijskog prava uzdržavanje može zahtijevati za tri godine unatrag. U skladu s ustaljenom austrijskom sudskom praksom, poziv dužniku na plaćanje nije uvjet za retroaktivnu naplatu uzdržavanja za dijete.

III. Činjenice u glavnom postupku

9. K. P., maloljetnik koji je podnositelj zahtjeva u glavnom postupku, boravio je do 27. svibnja 2015. u Njemačkoj zajedno sa svojim roditeljima. Maloljetnik se 28. svibnja 2015. zajedno s majkom preselio u Austriju. Od tada imaju uobičajeno boravište u toj državi članici.

10. Maloljetnik je 18. svibnja 2015. austrijskom sudu podnio zahtjev protiv svojeg oca L. O.-a koji se odnosio na obveze uzdržavanja. Maloljetnik je zatim 18. svibnja 2016. taj zahtjev dopunio na način da je od oca zahtijevao retroaktivno uzdržavanje za razdoblje koje je prethodilo datumu podnošenja tog zahtjeva, odnosno od 1. lipnja 2013. do 31. svibnja 2015.

11. U glavnom postupku maloljetnik tvrdi da se, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Haškog protokola iz 2007., na obveze uzdržavanja koje mu pripadaju za razdoblje u kojem je imao uobičajeno boravište u Njemačkoj primjenjuje njemačko pravo. Međutim, maloljetnik od svojeg oca ne može dobiti uzdržavanje jer nisu ispunjeni uvjeti za retroaktivno uzdržavanje iz članka 1613. BGB-a. Stoga bi se, u skladu s člankom 4. stavkom 2. Haškog protokola iz 2007., na ocjenu obveze uzdržavanja za to razdoblje trebalo primijeniti austrijsko pravo, u kojem se za maloljetnika ne predviđaju takvi uvjeti.

12. S druge strane, maloljetnikov otac osobito ističe da bi se supsidijarna primjena prava suda pred kojim se vodi postupak na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. mogla uzeti u obzir u slučaju kada bi postupak pokrenuo dužnik uzdržavanja ili u slučaju kada bi tijelo koje odlučuje bilo tijelo države u kojoj ni vjerovnik ni dužnik uzdržavanja nemaju uobičajeno boravište. Osim toga, članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. ne primjenjuje se kada vjerovnik uzdržavanja koji je promijenio uobičajeno boravište traži retroaktivno uzdržavanje.

13. Sud koji je o sporu odlučivao u prvom stupnju odbio je zahtjev za retroaktivno uzdržavanje. Taj je sud utvrdio da se, na temelju članka 3. Haškog protokola iz 2007., na obveze uzdržavanja oca u odnosu na maloljetnika u razdoblju koje je prethodilo promjeni uobičajenog boravišta maloljetnika primjenjuje njemačko pravo. Međutim, članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. nije se mogao primijeniti na

retroaktivno uzdržavanje. Uzdržavanje koje se odnosi na razdoblje koje je prethodilo promjeni uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja i dalje treba ocjenjivati na temelju članka 3. stavka 1. Haškog protokola iz 2007., ako je u tom razdoblju uopće postojala sudska nadležnost u smislu članka 3. Uredbe br. 4/2009.

14. Žalbeni sud potvrdio je tu odluku i složio se s obrazloženjem prvostupanjskog suda.

15. Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) treba odlučiti o pravnom sredstvu koje je maloljetnik podnio protiv odluke o retroaktivnom uzdržavanju.

IV. Prethodna pitanja i postupak pred Sudom

16. U tim je okolnostima Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li odredbu o supsidijarnosti iz članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. tumačiti na način da se ona primjenjuje samo u slučaju kada se zahtjev kojim se pokreće postupak o uzdržavanju podnese u državi koja nije država uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja?

U slučaju niječnog odgovora na to pitanje:

2. Treba li članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. tumačiti na način da se izraz ‚ne može dobiti uzdržavanje’ odnosi i na slučajeve u kojima pravo države dotadašnjeg boravišta ne predviđa pravo na retroaktivno uzdržavanje samo zbog neispunjenja određenih zakonskih pretpostavki?”

17. Zahtjev za prethodnu odluku tajništvo Suda zaprimilo je 15. veljače 2017.

18. Njemačka vlada i Europska komisija podnijele su pisana očitovanja.

V. Analiza

A. Uvodna razmatranja o Haškom protokolu iz 2007.

19. U razdoblju prije početka primjene Uredbe br. 4/2009 međunarodnu nadležnost sudova u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja uređivala su pravila o nadležnosti iz Briselske konvencije⁶ i Uredbe Bruxelles I⁷.

20. Područje primjene Uredbe br. 4/2009 obuhvaća pravila o nadležnosti u predmetima koji se odnose na obveze uzdržavanja, pri čemu su predmeti koji se odnose na tu vrstu obveza isključeni iz briselskog sustava⁸.

6 Konvencija od 27. rujna 1968. o nadležnosti i priznavanju te izvršavanju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 185.)

7 Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

8 Vidjeti članak 68. stavak 1. Uredbe br. 4/2009 i uvodnu izjavu 44. te uredbe.

21. Međutim, u Uredbi br. 4/2009 nema odredbi kojima se izravno utvrđuje pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja. Ta problematika dosad nije bila uređena ni drugim aktima međunarodnog privatnog prava Unije koji su iz svojeg područja primjene izričito isključivali tu vrstu obveza⁹.

22. U skladu s početnim nacrtom, pravila o sukobu zakona kojima se određuje pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja trebala su biti sadržana u samoj Uredbi br. 4/2009¹⁰. To je, međutim, moglo otežati prihvaćanje uredbe jer neke države članice nisu bile sklone prihvatiti uredbu koja sadržava pravila o sukobu zakona. Među ostalim, zbog toga je prilikom pripreme uredbe istaknuto da se usklađivanje pravila o sukobu zakona može postići primjenom konvencijskog instrumenta u obliku Haškog protokola iz 2007.¹¹ Izraz zajedničkog zakonodavnog djelovanja bilo je, s jedne strane, pristupanje Unije Haškom protokolu iz 2007.¹², a s druge strane, uključivanje u Uredbu br. 4/2009 odredbe na temelju koje se pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja utvrđuje u skladu s tim protokolom¹³.

B. Nadležnost Suda za tumačenje odredbi Haškog protokola iz 2007.

23. Glavnom dijelu obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku prethode napomene suda koji je uputio zahtjev o nadležnosti Suda za tumačenje odredbi Haškog protokola iz 2007. Taj sud navodi da članak 15. Uredbe br. 4/2009 izričito upućuje na Haški protokol iz 2007., što Sudu omogućava tumačenje odredbi tog protokola. Osim toga, sud koji je uputio zahtjev, kao i Komisija, tvrdi da je Zajednica ratificirala Haški protokol iz 2007., što također opravdava nadležnost Suda da odgovori na prethodna pitanja koja se odnose na taj pravni akt.

24. U tom kontekstu najprije treba napomenuti da je Sud, u skladu s člankom 267. stavkom 1. točkom (b) UFEU-a, nadležan odlučivati o prethodnim pitanjima koja se, među ostalim, tiču tumačenja akata institucija, tijela, ureda ili agencija Unije.

25. Odlukom od 30. studenoga 2009.¹⁴, koja je, među ostalim, donesena na temelju članka 300. stavka 2. prvog podstavka prve rečenice i članka 300. stavka 3. prvog podstavka UEZ-a, Vijeće je potvrdilo Haški protokol iz 2007. u ime Zajednice.

9 Vidjeti članak 1. stavak 2. točku (b) Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109.) i članak 1. stavak 2. točku (a) Uredbe (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II) (SL 2007., L 199, str. 40.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.), koji iz područja primjene tih uredbi isključuju ugovorne i izvanugovorne obveze „koje proizlaze iz obiteljskih odnosa i odnosa za koje se na temelju zakona koji reguliraju ove odnose smatra da imaju usporediv učinak, uključujući obveze uzdržavanja”. Konvencija o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze, otvorena za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980. (SL 1980., L 266, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 13., str. 7., u daljnjem tekstu: Rimska konvencija), čije je predmetno područje primjene u načelu isto kao i ono Uredbe Rim I, također je iz svojeg područja primjene izričito isključivala „prava i obveze koje proizlaze iz obiteljskog odnosa, roditeljstva, braka ili tazbinskog srodstva, uključujući obveze uzdržavanja u odnosu na izvanbračnu djecu” (članak 1. stavak 2. točka (b) treća alineja).

10 Prijedlog Komisije od 15. prosinca 2015. o Uredbi Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (COM(2005) 649 final, postupak 2005/0259 (CNS), u daljnjem tekstu: Prijedlog uredbe br. 4/2009) sadržavao je poglavlje III., naslovljeno „Mjerodavno pravo”, koje je uključivalo niz odredbi o pitanjima traženja prava mjerodavnog za obveze uzdržavanja (članci 12. do 21. Prijedloga uredbe br. 4/2009).

11 M. Župan, „Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol”, u: P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Oxford – Portland, Hart Publishing 2014., str. 313. Navođenje pravila o nadležnosti i pravila o sukobu zakona u dvama zasebnim pravnim aktima omogućava određenim državama članicama primjenu Uredbe br. 4/2009 a da pritom nemaju obvezu primjenjivati pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. (vidjeti P. Beaumont, „International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2009., sv. 73., br. 3, str. 514.). To se dogodilo i u slučaju Velike Britanije, koja je u konačnici pristupila Uredbi br. 4/2009, ali i dalje nije stranka Haškog protokola iz 2007.

12 Vidjeti točku 25. ovog mišljenja.

13 Vidjeti članak 15. Uredbe br. 4/2009. Za više pojedinosti o uključivanju odredbi Konvencije u sustav pravila o sukobu zakona Unije vidjeti P. A. de Miguel Asensio, J. S. Bergé, „The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law”, u: M. Fallon, P. Lagade, S. Poillot Peruzzetto (ur.), *Quelle architecture pour un code Européen de droit international privé?*, Frankfurt am Main, Peter Lang 2011., str. 187. i slj.

14 Vidjeti bilješku 2. ovog mišljenja.

26. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, sporazum koji je Vijeće sklopilo u skladu s člankom 300. UEZ-a za Zajednicu znači akt koji je prihvatila jedna od njezinih institucija u smislu odredbi Ugovora kojima se utvrđuje opseg nadležnosti Suda u okviru odlučivanja o zahtjevima za prethodnu odluku¹⁵.

27. Problematika sklapanja međunarodnih sporazuma u ime Unije sada je uređena člankom 218. UFEU-a. Postupak sklapanja međunarodnih ugovora od strane Unije kao ni njihovi učinci nisu se mijenjali na način da bi dosadašnja sudska praksa Suda u vezi s tim pitanjima postala zastarjela. Članak 216. stavak 2. UFEU-a, koji odgovara članku 300. stavku 7. UEZ-a, osim toga utvrđuje da su međunarodni sporazumi koje sklapa Unija obvezujući za institucije Unije i za njezine države članice. To znači da odredbe takvog sporazuma od trenutka njegova stupanja na snagu čine sastavni dio pravnog poretka Unije i Sud je u okviru tog pravnog poretka nadležan odlučivati o prethodnim pitanjima koja se tiču njihova tumačenja.

C. Prvo pitanje

1. Uvodna razmatranja

28. Prvim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev želi saznati može li se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. primijeniti u postupcima pred sudovima države članice u kojoj vjerovnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište.

29. Sud koji je uputio zahtjev navodi da je, u skladu s točkom 63. izvješća A. Bonomija¹⁶, supsidijarna primjena prava države pred čijim se sudom vodi postupak na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. korisna samo ako je postupak o uzdržavanju pokrenut pred sudom države koja nije država uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja. U protivnom, pravo države pred čijim se sudom vodi postupak jest pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, odnosno, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Haškog protokola iz 2007., pravo koje se u načelu primjenjuje na obveze uzdržavanja. Stoga se članak 4. stavak 2. navedenog protokola može primijeniti kada postupak o uzdržavanju pokreće dužnik uzdržavanja ili kada se pokreće pred tijelima države koja nije država uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja.

30. Kad je riječ o navedenim dijelovima izvješća s objašnjenjima, sud koji je uputio zahtjev ističe, međutim, da su oni, prema njegovu mišljenju, sastavljeni pod pretpostavkom da vjerovnik uzdržavanja nije promijenio uobičajeno boravište. Stoga nije sigurno primjenjuje li se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. kada vjerovnik uzdržavanja prenese uobičajeno boravište u drugu državu i sudu te države podnese zahtjev za retroaktivno uzdržavanje za razdoblje koje je prethodilo promjeni uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja.

31. Sud koji je uputio zahtjev prvim prethodnim pitanjem u biti želi utvrditi koji su uvjeti za primjenu članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. u okolnostima kao što su one u glavnom postupku. Stoga predlažem da Sud u okviru odgovora na prvo pitanje razjasni uvjete za primjenu te odredbe u slučaju u kojem vjerovnik uzdržavanja promijeni uobičajeno boravište, a zatim od dužnika uzdržavanja zahtijeva retroaktivno uzdržavanje.

¹⁵ Vidjeti presudu od 22. listopada 2009., Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, t. 23. i navedenu sudsku praksu).

¹⁶ Izvješće s objašnjenjima A. Bonomija koje se odnosi na Haški protokol iz 2007., „Actes et documents de la Vingtième session de la Conférence de La Haye” (2007.), dostupno i u elektroničkom obliku:
<https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3>.

2. Stajalište njemačke vlade

32. Njemačka vlada smatra da se odgovor na prvo prethodno pitanje ne treba odnositi samo na doslovno tumačenje članka 3. stavka 2. i članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. Struktura i cilj tog akta, međutim, dovode do zaključka da se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. može primijeniti samo onda kada je sud pred kojim je vjerovnik uzdržavanja podnio zahtjev za retroaktivno uzdržavanje u tom razdoblju bio nadležan za odlučivanje u postupku o obvezi uzdržavanja.

33. Ta vlada navodi da se pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. temelje na pretpostavci postojanja povezanosti između činjeničnog stanja na kojem vjerovnik uzdržavanja temelji svoje pravo na uzdržavanje i prava mjerodavnog za njegovu ocjenu. Na sličnoj se pretpostavci temelje pravila o nadležnosti. Ta povezanost stoga treba postojati i između države čiji su sudovi mjerodavni za odlučivanje u postupku o uzdržavanju i činjeničnog stanja na kojem vjerovnik uzdržavanja temelji svoje pravo na uzdržavanje.

3. Komisijino stajalište

34. Komisija smatra da se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. može primijeniti u svakom postupku, uključujući postupak koji se vodi pred sudom države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja. To se odnosi i na slučajeve u kojima vjerovnik uzdržavanja zahtijeva retroaktivno uzdržavanje.

35. Prema Komisijinu mišljenju, točka 63. izvješća A. Bonomija, na koju se u zahtjevu za prethodnu odluku pozvao sud koji je uputio zahtjev, ne utvrđuje područje primjene članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007., nego navodi slučajeve u kojima ta odredba može biti korisna za vjerovnika uzdržavanja.

36. Komisija posebno ističe da je uvjet kojim se omogućava primjena prava države pred čijim se sudom vodi postupak na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. nemogućnost dobivanja uzdržavanja „temeljem prava iz članka 3. [tog protokola]”. Prema Komisijinu mišljenju, to znači da se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. ne odnosi samo na pravo utvrđeno kao mjerodavno na temelju članka 3. stavka 1. tog protokola, nego i na ono utvrđeno na temelju njegova članka 3. stavka 2. Prema Komisijinu mišljenju, teleološko tumačenje te odredbe navodi na iste zaključke. Cilj je članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. da se nekim kategorijama vjerovnika uzdržavanja osigura povoljniji položaj u odnosu na rješenja predviđena člankom 3. tog protokola, koja se odnose na sve vjerovnike uzdržavanja.

4. Analiza prvog pitanja

a) Doslovno tumačenje

37. Najprije želim napomenuti da bi se, na temelju doslovnog tumačenja članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007., na prvo pitanje vrlo lako mogao dati odgovor u skladu s Komisijinim stajalištem i zaključiti da se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. može primijeniti u svakom postupku, uključujući postupak koji se vodi pred sudom države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja. Taj bi odgovor bio još prikladniji kad bismo se vodili pretpostavkom da valja voditi računa samo o interesu vjerovnika uzdržavanja. Međutim, čini mi se da se takvo stajalište temelji na suviše površnom čitanju Haškog protokola iz 2007. i razumijevanju koje ne uzima u obzir zaključke koji proizlaze iz sustavnog i teleološkog tumačenja.

38. Komisija na temelju teksta članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. donosi zaključak da se pravo države pred čijim se sudom vodi postupak može primjenjivati umjesto prava države trenutačnog uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja i prava države dotadašnjeg uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja jer na taj način treba shvatiti izraz „prava iz članka 3. [Haškog protokola]”.

39. Nisam potpuno uvjeren da taj argument doista potvrđuje da sadržaj članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. određuje kako treba postupiti u slučaju da vjerovnik uzdržavanja promijeni uobičajeno boravište, nakon čega zahtijeva retroaktivno uzdržavanje za razdoblje koje je prethodilo promjeni njegova uobičajenog boravišta. Budući da u samom članku 4. stavku 2. Haškog protokola iz 2007. nema drugih smjernica koje bi omogućile zauzimanje jednoznačnog stajališta o tom pitanju, analiza ostalih elemenata članka 4. tog protokola u tom pogledu izaziva određene dvojbe.

40. Primjerice, kada vjerovnik uzdržavanja tuži dužnika uzdržavanja pred tijelom države u kojoj taj dužnik ima uobičajeno boravište, članak 4. stavak 3. Haškog protokola iz 2007. nalaže da u prvom redu treba primijeniti *lex fori*. Ako na temelju tog prava vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se „pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja”, a ne pravo države iz članka 3. tog protokola, kako je predviđeno njegovim člankom 4. stavkom 2. Sumnjam da bi, u skladu s doslovnim tumačenjem na kojem Komisija temelji svoje rasuđivanje, u takvom slučaju trebalo zanemariti članak 3. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. te, čak i da vjerovnik uzdržavanja promijeni uobičajeno boravište, primijeniti isključivo pravo države u kojoj vjerovnik uzdržavanja trenutačno ima uobičajeno boravište.

41. Samo usput ističem da, kada vjerovnik ne može dobiti uzdržavanje na temelju prava iz članka 3. i članka 4. stavaka 2. i 3. Haškog protokola iz 2007., članak 4. stavak 4. Haškog protokola iz 2007. omogućava primjenu prava države čije državljanstvo imaju obje stranke obveze uzdržavanja. Nadalje, ta odredba ne utvrđuje kako treba postupiti kada vjerovnik uzdržavanja zahtijeva uzdržavanje za razdoblje u kojem je dužnik tek stekao državljanstvo koje je ranije već imao vjerovnik uzdržavanja. Štoviše, nema odgovora na pitanje ima li gubitak državljanstva dužnika uzdržavanja retroaktivne učinke, što znači da se vjerovnik uzdržavanja ne može pozvati na članak 4. stavak 4. Haškog protokola iz 2007. čak ni za razdoblje u kojem su vjerovnik i dužnik uzdržavanja imali zajedničko državljanstvo¹⁷.

42. Nisam siguran da je tu vrstu poteškoća moguće riješiti isključivim pozivanjem na doslovno tumačenje.

43. Sumnje u pogledu Komisijinih argumenata u vezi s doslovnim tumačenjem postaju još utemeljenije ako se uzme u obzir da prihvaćanje njezina stajališta može dovesti do situacije u kojoj će se retroaktivno uzdržavanje ocjenjivati na temelju prava koje se u tom razdoblju u načelu ne bi moglo primjenjivati kao mjerodavno pravo za to uzdržavanje na temelju pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. To bi moglo biti pravo koje ni na koji način nije povezano s obiteljskom situacijom stranaka obveze uzdržavanja u tom razdoblju. Stoga bi to bilo pravo čiju primjenu obje stranke te obveze ne bi mogle očekivati u tom razdoblju.

¹⁷ Valja pritom imati na umu da, ako se prihvati da stjecanje ili gubitak državljanstva dužnika ili vjerovnika uzdržavanja ima retroaktivne učinke, to može dovesti do odluka nepovoljnih za vjerovnika uzdržavanja. Naime, članak 6. Haškog protokola iz 2007. omogućava dužniku uzdržavanja da ospori potraživanje vjerovnika uzdržavanja ako obveza uzdržavanja „ne postoji” na temelju prava države uobičajenog boravišta dužnika uzdržavanja i prava države zajedničkog državljanstva stranaka, ako ga oni imaju. Kada bi promjena okolnosti kojima se utvrđuje jedno od mjerodavnih prava navedenih u toj odredbi također imala retroaktivne učinke, tada bi dužnik uzdržavanja promjenom uobičajenog boravišta ili državljanstva mogao spriječiti potraživanja vjerovnika uzdržavanja i za razdoblje koje je prethodilo toj promjeni.

44. Želim istaknuti kako se čini da je to situacija u okolnostima glavnog postupka. Međutim, nema naznaka na temelju kojih bi se moglo zaključiti da bi se austrijsko pravo, u slučaju da maloljetnik nije promijenio uobičajeno boravište i da austrijski sudovi zbog tog događaja nisu postali nadležni u predmetu¹⁸, u razdoblju od 1. lipnja 2013. do 27. svibnja 2015. moglo primjenjivati na ocjenu obveze uzdržavanja koju otac duguje tom maloljetniku¹⁹. Ne čini se ni da bi stranke mogle odabrati austrijsko pravo kao mjerodavno za sporno uzdržavanje²⁰.

45. Stoga smatram, s obzirom na prethodna razmatranja, da prvo prethodno pitanje treba analizirati služeći se drugim metodama tumačenja, a ne doslovnim.

46. Pritom ne smatram da je analizu pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. moguće razdvojiti od analize pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009. Upravo se njima utvrđuje država čiji su sud ili sudovi nadležni za odlučivanje u određenom predmetu. Pravila o nadležnosti stoga neizravno određuju pravo države pred čijim se sudom vodi postupak u smislu članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007.

b) Sustavno tumačenje

1) Područje primjene članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. u kontekstu drugih pravila tog protokola

47. Uzimajući u obzir razmatranja navedena u točkama 39. do 42. ovog mišljenja, u tekstu članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. nema nikakvih smjernica na temelju kojih se može utvrditi u kojim se situacijama ta odredba može primijeniti. Te smjernice proizlaze tek iz analize članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. u kontekstu drugih odredbi tog protokola i Uredbe br. 4/2009.

48. S jedne strane, članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. ne primjenjuje se ako vjerovnik uzdržavanja zahtjev za uzdržavanje podnosi sudu države u kojoj dužnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište. Takve situacije ulaze u područje primjene članka 4. stavka 3. Haškog protokola iz 2007. S druge strane, ako se postupak o uzdržavanju vodi pred sudovima države u kojoj vjerovnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište, pravo države pred čijim se sudom vodi postupak jest pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika, odnosno, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Haškog protokola iz 2007., pravo koje se u načelu primjenjuje na obveze uzdržavanja. U tim slučajevima stoga nije moguća supsidijarna primjena prava države pred čijim se sudom vodi postupak na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007.

49. To znači da članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. ima relativno usko područje primjene. Ta se odredba može primijeniti kad o predmetu koji se odnosi na obveze uzdržavanja odlučuje sud države koja nije država u kojoj uobičajeno boravište imaju dužnik uzdržavanja (jer se tada primjenjuje članak 4. stavak 3. Haškog protokola iz 2007.) ili vjerovnik uzdržavanja (jer bi primjena članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. tada bila beskorisna, s obzirom na to da je pravo države pred čijim se sudom vodi postupak pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja).

18 Samo usput ističem da sud koji je uputio zahtjev navodi da je vjerovnik uzdržavanja zahtjevom od 18. svibnja 2015. pred austrijskim sudom pokrenuo postupak o uzdržavanju iako je taj vjerovnik uzdržavanja uobičajeno boravište u toj državi imao od 28. svibnja 2015. Stoga nije jasno na kojoj se osnovi austrijski sud proglasio međunarodno nadležnim za vođenje postupka. Ta je okolnost, međutim, manje važna u kontekstu ovog postupka, s obzirom na to da je vjerovnik tek zahtjevom od 18. svibnja 2016., pa prema tome već nakon promjene uobičajenog boravišta, dopunio svoj zahtjev za retroaktivno uzdržavanje, na što se odnose oba prethodna pitanja. Stoga, da je vjerovnik uzdržavanja pokrenuo zaseban postupak koji se odnosi na retroaktivno uzdržavanje, austrijski bi sudovi, kao sudovi države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, nesumnjivo bili nadležni za odlučivanje u tom predmetu na temelju članka 3. točke (a) Uredbe br. 4/2009.

19 Vidjeti točke 58. i 59. ovog mišljenja, u kojima su kratko navedene poveznice pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. kojima se određuje pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja.

20 Vidjeti točku 60. ovog mišljenja, u kojoj su navedena pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. kojima se omogućava izbor prava mjerodavnog za obveze uzdržavanja.

2) Poveznice sadržane u pravilima o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009

50. U stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja međunarodna nadležnost sudova uređena je pravilima o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009.

51. Članak 3. točke (a) i (b) Uredbe br. 4/2009 predviđa nadležnost suda ili sudova mjesta u kojem tuženik ima uobičajeno boravište, neovisno o tome je li tuženik vjerovnik ili dužnik uzdržavanja, te sudova mjesta u kojem uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište. Naime, pravosudna tijela tih država najbolje mogu ocijeniti potrebe vjerovnika uzdržavanja i imovinska sredstva dužnika uzdržavanja, što se od njih zahtijeva člankom 14. Haškog protokola iz 2007.

52. Osim sudova država u kojima jedna od stranaka ima uobičajeno boravište, članak 3. točke (c) i (d) Uredbe br. 4/2009 predviđa mogućnost da u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja odlučuju sudovi koji su u skladu s pravom države svojeg sjedišta nadležni za postupke o statusu osobe ili postupke o roditeljskoj odgovornosti „čiji je predmet o uzdržavanju povezan s tim postupkom, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana”²¹.

53. S druge strane, kada nijedan sud države članice u skladu s člancima 3., 4., 5. i 6. Uredbe br. 4/2009 nije nadležan, članak 7. te uredbe predviđa *forum necessitatis* za sud one države članice s kojom je spor „u dovoljnoj mjeri povezan”. U uvodnoj izjavi 16. Uredbe br. 4/2009 pojašnjava se da veza koja se zahtijeva njezinim člankom 7. može postojati kada jedna od stranaka ima državljanstvo države tog suda. Slično je rješenje predviđeno člankom 6. Uredbe br. 4/2009. Naime, kad nijedan sud države članice u skladu s člancima 3., 4. i 5. nije nadležan i nijedan sud države koja je članica Luganske konvencije, a koja nije država članica, nema nadležnost na temelju odredbi te konvencije, nadležni su sudovi države članice čije državljanstvo imaju obje strane.

54. Doduše, u skladu s Uredbom br. 4/2009 stranke imaju mogućnost izbora suda nadležnog za odlučivanje u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja. Međutim, u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe br. 4/2009, taj je izbor ograničen i u biti se odnosi na sud ili sudove onih država članica koje su na određen način povezane s osobom vjerovnika ili dužnika uzdržavanja.

55. Osim toga, ako stranke odaberu sud, ne postoji bojazan da će se, na temelju pravila o sukobu zakona države u kojoj taj sud ima sjedište, primijeniti pravo čiju primjenu jedna od stranaka nije mogla očekivati. Naime, s obzirom na to da su vjerovnik i dužnik uzdržavanja suglasni da se odlučivanje o uzdržavanju povjeri određenom sudu, time istodobno prihvaćaju mogućnost primjene prava koje je utvrđeno kao mjerodavno na temelju pravila o sukobu zakona koja se primjenjuju u državi sjedišta tog suda. Isti se argument može primijeniti u odnosu na članak 5. Uredbe br. 4/2009, koji se odnosi na nadležnost suda pred kojim tuženik pokrene spor.

21 Nadležnost u tim stvarima utvrđuje se na temelju Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.). Kada je riječ o statusu osobe (razvodu, zakonskoj rastavi i poništaju braka), sudska se nadležnost, u skladu s člankom 3. stavkom 1. točkom (a) Uredbe br. 2201/2003, dodjeljuje na temelju kriterija koji u obzir uzimaju ponajprije trenutačno ili prethodno uobičajeno boravište obaju bračnih drugova ili jednoga od njih, dok se nadležnost u području roditeljske odgovornosti, u skladu s uvodnom izjavom 12. navedene uredbe, temelji u svjetlu zaštite interesa djeteta, a posebno na kriteriju blizine. Vidjeti presudu od 16. srpnja 2015., A (C-184/14, EU:C:2015:479, t. 37.) Poveznice za utvrđivanje nadležnosti na kojima se temelji međunarodna nadležnost sudova u stvarima koje se odnose na razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću stoga također odražavaju pretpostavku da su nadležni sudovi one države koja je na određeni način povezana sa životnom situacijom stranaka.

56. Stoga smatram da se pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009 temelje na pretpostavci povezanosti između uzdržavanja na koje se odnosi taj predmet i države čiji je sud nadležan za njegovo rješavanje. Ta bi povezanost trebala biti uska barem u onoj mjeri koja bi objema strankama obveze uzdržavanja omogućila da predvide državu članicu pred čijim sudovima mogu pokrenuti postupke o uzdržavanju²².

57. To znači da je, na temelju pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009, pravo države pred čijim se sudom vodi postupak, koje se može primijeniti na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007., pravo one države koja je na određeni način povezana s uzdržavanjem koje se zahtijeva u predmetnom postupku.

3) Poveznice sadržane u pravilima o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007.

58. U skladu s člankom 3. stavkom 1. Haškog protokola iz 2007., pravo koje se u načelu primjenjuje na obveze uzdržavanja jest pravo države u kojoj vjerovnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište. To je pravo države koja je usko povezana s obvezom uzdržavanja jer ono osobito uzima u obzir životne uvjete vjerovnika uzdržavanja u mjestu u kojem uzdržavanje služi ispunjavanju njegovih potreba. Pritom se slažem sa stajalištem njemačke vlade, koja tvrdi da je postojanje povezanosti između mjerodavnog prava i situacije iz koje proizlazi pravo vjerovnika na uzdržavanje određeno i člankom 3. stavkom 2. Haškog protokola iz 2007. Ako vjerovnik uzdržavanja promijeni uobičajeno boravište, mijenjaju se i čimbenici koji utječu na njegove potrebe koje treba ispuniti iz uzdržavanja. U skladu s člankom 3. stavkom 2. Haškog protokola iz 2007., promjena tih čimbenika odražava se pri određivanju prava mjerodavnog za obveze uzdržavanja.

59. Do sličnih zaključaka dovodi analiza članka 4. stavaka 3. i 4. Haškog protokola iz 2007., koji predviđaju primjenu prava države uobičajenog boravišta dužnika uzdržavanja i primjenu zajedničkog osobnog prava vjerovnika i dužnika uzdržavanja (poveznica državljanstva). Država uobičajenog boravišta dužnika uzdržavanja povezana je sa životnom situacijom stranaka obveze uzdržavanja barem u onoj mjeri u kojoj se odnosi na mogućnost da dužnik uzdržavanja zadovolji potrebe vjerovnika uzdržavanja. S druge strane, pravo države zajedničkog državljanstva stranaka iz članka 4. stavka 4. Haškog protokola iz 2007. ne treba biti povezano s trenutnom životnom situacijom stranaka. Međutim, to se pravo i dalje navodi kao mjerodavno na temelju određene stalne okolnosti koja je obično poznata objema strankama obveze uzdržavanja i koja pokazuje povezanost s njihovom obiteljskom situacijom.

²² U točki 60. izvješća A. Bonomija pojašnjava se da primjena *lex fori* omogućava sudu pred kojim se vodi postupak primjenu prava s kojim je najbolje upoznat, što znači da vjerovnik uzdržavanja može brže i jeftinije doći do sudske odluke. Međutim, te se napomene, kao što je to istaknula i Komisija, ne odnose na samo opravdanje primjene *lex fori* kao takvog, nego i na opravdanje toga da poveznica uobičajenog boravišta ima prednost pred poveznicom zajedničkog državljanstva stranaka. Pravo suda pred kojim se vodi postupak ima prednost u odnosu na pravo države zajedničkog državljanstva stranaka, kao što se to ističe u pravnoj teoriji, i u tome što ono bolje odražava životne uvjete stranaka obveze uzdržavanja. Vidjeti L. Walker, „Maintenance and Child Support in Private International Law”, Oxford – Portland, Hart Publishing 2015., str. 81.

60. Izbor mjerodavnog prava na temelju članka 8. Haškog protokola iz 2007. također je ograničen na pravo država koje su na neki način povezane s obiteljskom situacijom stranaka obveze uzdržavanja²³. Međutim, u slučaju izbora mjerodavnog prava ne postoji bojazan da će mjerodavno pravo biti ono pravo čiju primjenu stranke nisu mogle predvidjeti. Stoga u slučaju izbora mjerodavnog prava ta povezanost ne mora biti tako snažna kao ona na kojoj se temelje pravila o sukobu zakona iz članaka 3. i 4. Haškog protokola iz 2007.

61. Sustavno tumačenje pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. stoga dovodi do zaključka da se, slično kao i pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009, temelje na pretpostavci da se pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja treba određivati kao mjerodavno na temelju okolnosti koje su na određeni način povezane s činjeničnim stanjem na koje se predmetno uzdržavanje odnosi kako bi stranke obveze uzdržavanja mogle predvidjeti primjenu tog prava.

c) Teleološko tumačenje

62. U nastavku valja odgovoriti na pitanje je li primjena prava države koja nije bitno povezana s činjeničnim stanjem na koje se odnosi obveza uzdržavanja u suprotnosti sa svrhom pravila o nadležnosti i pravila o sukobu zakona koja se odnose na obveze uzdržavanja.

1) Olakšavanje dobrog sudovanja kao cilj pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009

63. S obzirom na uvodnu izjavu 15. Uredbe br. 4/2009, cilj je pravila o nadležnosti prilagodba pravila briselskog sustava na način da se njima zaštite interesi vjerovnika uzdržavanja i unaprijedi dobro sudovanje u Europskoj uniji.

64. U presudi Sanders i Huber²⁴ Sud je već imao priliku pojasniti da cilj dobrog sudovanja treba promatrati ne samo iz perspektive optimiranog ustroja pravosuđa nego i s obzirom na interese stranaka, bez obzira na to je li riječ o tužitelju ili tuženiku, kojima treba omogućiti, među ostalim, olakšan pristup pravosuđu i predvidljivost pravila o nadležnosti.

65. Još je jasnije stajalište nezavisnog odvjetnika N. Jääskinena u dijelu mišljenja na koji se pozvao Sud u gore navedenom dijelu presude. On je, naime, istaknuo da potreba da se u obzir uzmu interesi stranaka zahtijeva osiguravanje predvidljivosti pravila o nadležnosti zahvaljujući čvrstoj vezi između suda i spora²⁵.

66. Na potrebu za poveznicom između činjeničnog stanja koje predstavlja temelj predmetnog spora o uzdržavanju i utvrđivanja nadležnosti Sud je neizravno upozorio i u presudi A²⁶. Pri odlučivanju o tome treba li o zahtjevu koji se odnosi na obvezu uzdržavanja djeteta odlučivati sud države članice pred kojim se vodi postupak za rastavu braka ili za okončanje bračne veze roditelja tog djeteta ili sud

23 U okolnostima kao što su one na koje se odnosi postupak pred sudom koji je uputio zahtjev na izbor mjerodavnog prava ionako bi se primijenio članak 8. stavak 3. Haškog protokola iz 2007., koji isključuje mogućnost izbora prava za „obveze uzdržavanja u pogledu osobe mlađe od 18 godina”. Mogućnost izbora prava države pred čijim se sudom vodi postupak kao prava mjerodavnog u konkretnom postupku, predviđena člankom 7. Haškog protokola iz 2007., nadalje je ograničena pravilima Uredbe br. 4/2009 na temelju kojih su određena tijela nadležna za vođenje predmetnog postupka. Samo usput ističem da, na temelju članka 5. Uredbe br. 4/2009, sud svake države članice može postati nadležan ako tuženik pred tim sudom pokrene postupak. Nisam siguran kakve bi posljedice takvo priznavanje nadležnosti suda države članice imalo na razini sukoba zakona kad bi se pravo te države članice potom trebalo primijeniti na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. Također ističem da bi u okolnostima kao što su one u glavnom postupku tuženikovo pokretanje postupka i potom primjena prava države pred čijim se sudom vodi postupak na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. u određenom smislu bilo potpuno suprotno zabrani izbora mjerodavnog prava, određenoj člankom 8. stavkom 3. tog protokola.

24 Presuda od 18. prosinca 2014. (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, t. 29.)

25 Mišljenje nezavisnog odvjetnika N. Jääskinena u spojenim predmetima Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2171, t. 69.)

26 Presuda od 16. srpnja 2015. (C-184/14, EU:C:2015:479)

druge države članice pred kojim se vodi postupak o roditeljskoj odgovornosti u odnosu na to dijete, Sud se opredijelio za drugu mogućnost. Kao jedan od razloga zbog kojih prihvaća takvo stajalište Sud je naveo da je sud koji vodi postupak o roditeljskoj odgovornosti u odnosu na maloljetno dijete najbolje upoznat s ključnim elementima za ocjenu zahtjeva koji se odnosi na obvezu uzdržavanja tog djeteta²⁷.

67. Čini se da se pravila o nadležnosti iz Uredbe br. 4/2009, također s obzirom na zaključke koji proizlaze iz teleološkog tumačenja, temelje na pretpostavci da o stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja treba odlučivati sud ili sudovi one države s kojom je predmet povezan u mjeri koja strankama obveze uzdržavanja osigurava predvidljivost međunarodne nadležnosti.

2) Cilj pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007.

68. Jedan je od glavnih ciljeva pravila o sukobu zakona osiguranje predvidljivosti prava mjerodavnog za ocjenu predmetnog činjeničnog stanja. Ta pravila navedenu zadaću mogu ispuniti samo kada se pravo predmetne države odredi kao mjerodavno s pomoću elemenata koji su na određen način povezani s činjeničnim stanjem.

69. Međutim, naslov članka 4. Haškog protokola iz 2007. ne ostavlja prostora dvojabama o ulozi te odredbe u sustavu pravila o sukobu zakona iz Protokola. Naime, ta je odredba naslovljena „Posebna pravila kojima se daje prednost određenim vjerovnicima uzdržavanja”. Primjenjuje se isključivo u odnosu na određene obveze uzdržavanja²⁸, uključujući one koje se potražuju za djecu od strane njihovih roditelja. Stoga je cilj članka 4. Haškog protokola iz 2007. da se određenim vjerovnicima uzdržavanja nedvojbeno omogući dobivanje uzdržavanja, iako to nije predviđeno pravom koje se u načelu primjenjuje za ocjenu tih potraživanja.

70. Ipak, neke odredbe Haškog protokola iz 2007. izričito upućuju na težnju za očuvanjem ravnoteže između interesa stranaka obveze uzdržavanja. Iako se te odredbe načelno ne odnose na potraživanja koja se zahtijevaju za djecu od strane njihovih roditelja, one se ipak primjenjuju u odnosu na ostale povlaštene vjerovnike uzdržavanja iz članka 4. stavka 1. Haškog protokola iz 2007. Tumačenje članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. koje će donijeti Sud odnosit će se i na te slučajeve. Stoga ne smatram da pri tumačenju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. u obzir treba uzeti samo kontekst glavnog postupka.

71. Primjerice, članak 6. Haškog protokola iz 2007. dužniku uzdržavanja omogućava da ospori potraživanje vjerovnika uzdržavanja kada obveza uzdržavanja ne postoji na temelju prava države uobičajenog boravišta dužnika uzdržavanja i prava države zajedničkog državljanstva stranaka, ako ga oni imaju. Nadalje, članak 8. stavak 5. Haškog protokola iz 2007. predviđa da se pravo koje su stranke odredile ne primjenjuje ako bi primjena tog prava za posljedicu imala očito nepravedne ili neopravdane posljedice za bilo koju stranku, osim ako su stranke u trenutku određivanja prava bile u potpunosti obaviještene o tome i ako su bile potpuno svjesne posljedica svojeg određivanja.

72. Stoga ne smatram da se Haški protokol iz 2007. temelji na pretpostavci da vjerovniku uzdržavanja u svakom slučaju treba dati prednost u odnosu na dužnika uzdržavanja, bez obzira na učinke takvog postupanja. Stoga se, s obzirom na teleološko tumačenje, Komisijino stajalište ne čini opravdanim.

27 Presuda od 16. srpnja 2015., A. (C-184/14, EU:C:2015:479, t. 44.)

28 Vidjeti članak 4. stavak 1. točke (a) do (c) Haškog protokola iz 2007.

d) Povijesno tumačenje

73. Argumenti koji govore u prilog potrebi postojanja povezanosti između životne situacije i prava koje se na nju primjenjuje potvrđeni su i u pripremnim aktima Uredbe br. 4/2009.

74. Jedan od ciljeva rada na Uredbi br. 4/2009 bilo je, osim pojednostavnjenja života državljana i osiguranja učinkovite naplate uzdržavanja, i poboljšanje pravne sigurnosti²⁹. Smatralo se da pravila o sukobu zakona trebaju biti sastavljena na način da sudovi donose odluke na temelju odredbi materijalnog prava koje su „najuže povezane s predmetom”, a ne „primjenom prava koje nije na odgovarajući način povezano s predmetnom obiteljskom situacijom”³⁰.

75. Ta se pretpostavka odrazila u Prijedlogu uredbe br. 4/2009, koji je gotovo do završetka zakonodavnog postupka sadržavao pravila o sukobu zakona koja su se nadovezivala na ideju uske povezanosti između predmetnog činjeničnog stanja i države čije je pravo mjerodavno za njegovu ocjenu³¹.

76. Doduše, na kraju se odustalo od uključivanja pravila o sukobu zakona u samu Uredbu br. 4/2009 te je odlučeno da će se ujednačiti primjenom konvencijskog instrumenta. Međutim, ne smatram da je zakonodavac Unije odustao od prvotnih pretpostavki i da je Haški protokol iz 2007. odlučio uključiti u sustav pravila o sukobu zakona Unije, iako se Protokol ne temelji na potrebi postojanja povezanosti između činjeničnog stanja na kojem vjerovnik uzdržavanja temelji svoje pravo na uzdržavanje i prava mjerodavnog za njegovu ocjenu. Zakonodavac Unije samo je utvrdio da Haški protokol iz 2007. ispunjava ta očekivanja. Naime, u točki 22. ovog mišljenja objasnio sam da su poteškoće u pregovorima i prihvaćanju uredbe koja sadržava pravila o sukobu zakona u pogledu obveza uzdržavanja bile glavni razlog zbog kojeg se zakonodavac Unije odlučio na primjenu konvencijskog instrumenta.

e) Zaključak o prvom pitanju

77. S obzirom na prethodno navedenu argumentaciju i uzimajući u obzir da su rezultati primjene doslovnog tumačenja nezadovoljavajući, kao i jednoznačne zaključke koji proizlaze iz sustavnog tumačenja (koje potvrđuje povijesno tumačenje), kojima se ne protivi teleološko tumačenje, smatram da se pravila o sukobu zakona iz Haškog protokola iz 2007. temelje na pretpostavci da pravo mjerodavno za ocjenu obveza uzdržavanja treba biti pravo države koja je povezana s činjeničnim stanjem na koje se odnosi to uzdržavanje, barem u onoj mjeri u kojoj vjerovnik i dužnik uzdržavanja mogu očekivati primjenu tog prava kao mjerodavnog za obvezu uzdržavanja.

78. Budući da članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. predviđa supsidijarnu mjerodavnost prava države pred čijim se sudom vodi postupak, to treba biti pravo one države koja je povezana ili je, u slučaju retroaktivnog uzdržavanja koje se zahtijeva nakon promjene uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, bila povezana s činjeničnim stanjem na kojem vjerovnik uzdržavanja temelji svoje pravo na uzdržavanje. Toj ulozi može težiti pravo one države čiji su sudovi bili mjerodavni za odlučivanje o obvezi uzdržavanja u razdoblju na koje se ta obveza odnosi.

²⁹ Obrazloženje Prijedloga uredbe br. 4/2009 (vidjeti bilješku 10.), t. 1.2.2., str. 5.

³⁰ Obrazloženje Prijedloga uredbe br. 4/2009, t. 1.2.2., str. 6.

³¹ Ovdje neću navoditi daljnju sudbinu pravila o sukobu zakona koja su trebala biti uključena u Uredbu, nego ću istaknuti samo članak 13. stavak 3. Prijedloga uredbe br. 4/2009. Ta je odredba utvrđivala supsidijarnu primjenu prava države koja je usko povezana s obvezom uzdržavanja kada, u skladu s pravom koje je na temelju drugih pravila o sukobu zakona određeno kao mjerodavno, vjerovnik nije mogao dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja.

79. Iako samo određivanje mjerodavnog prava definirajući ga kao „pravo države pred čijim se sudom vodi postupak” izravno ne potvrđuje postojanje povezanosti između tog prava i predmetnog činjeničnog stanja, potreba za postojanjem te povezanosti proizlazi iz primjenjivih pravila o sukobu zakona iz Uredbe br. 4/2009. Ona se pak, kao što sam to već naveo, temelje na pretpostavci prema kojoj u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja odlučuju sudovi one države s kojom je ta obveza povezana.

80. Tako se, kao prvo, kao mjerodavno primjenjuje pravo koje je najbliže životnoj situaciji u kojoj uzdržavanje služi ispunjavanju potreba vjerovnika uzdržavanja. Stoga ono najvjernije odražava elemente koji su ključni u kontekstu obveze uzdržavanja, posebno životne uvjete vjerovnika uzdržavanja i potrebe oblikovane u tim uvjetima, mogućnosti samog dužnika uzdržavanja ili, općenitije, obiteljsku situaciju stranaka takve obveze. Ocjenu utemeljenosti zahtjeva koji se odnosi na retroaktivno uzdržavanje trebalo bi načelno provoditi u određenoj mjeri retrospektivno u odnosu na okolnosti iz razdoblja u kojem je uzdržavanje trebalo služiti zadovoljenju potreba vjerovnika uzdržavanja. Međutim, o tome je li to stvarno tako u konačnici odlučuje pravo mjerodavno za obvezu uzdržavanja i postupovna pravila koja se primjenjuju pri nadležnom sudu pred kojim se vodi postupak.

81. Kao drugo, pravila o sukobu zakona na taj način ostvaruju svoj temeljni cilj, a to je osiguranje predvidljivosti prava mjerodavnog za ocjenu predmetnog činjeničnog stanja.

82. Slijedom navedenog, predlažem Sudu da, uzimajući u obzir moj prijedlog u vezi s preoblikovanjem prvog prethodnog pitanja, na njega odgovori kako slijedi: članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. treba tumačiti na način da se, kada vjerovnik uzdržavanja zahtijeva retroaktivno uzdržavanje, pravo države pred čijim se sudom vodi postupak primjenjuje: 1. ako je vjerovnik uzdržavanja pokrenuo postupak o uzdržavanju u državi koja nije država u kojoj dužnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište; 2. ako vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja na temelju prava države u kojoj ima uobičajeno boravište koje je utvrđeno kao mjerodavno na temelju članka 3. stavaka 1. i 2. Haškog protokola iz 2007.; 3. ako je pravo države pred čijim se sudom vodi postupak pravo one države čiji su sudovi bili nadležni za odlučivanje o obvezi uzdržavanja u razdoblju na koje se ta obveza odnosi. Na nacionalnom je sudu da utvrdi te okolnosti.

D. Drugo pitanje

83. Drugim prethodnim pitanjem, koje je upućeno u slučaju da Sud nije čisto odgovori na prvo prethodno pitanje, sud koji je uputio zahtjev želi saznati na koji način treba tumačiti članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. u dijelu u kojem ta odredba određuje da se pravo tijela pred kojim se vodi postupak primjenjuje ako vjerovnik uzdržavanja „ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja temeljem prava iz članka 3. [tog protokola]”.

84. Daljnja razmatranja mogu biti važna za sud koji je uputio zahtjev ako Sud odgovori na drugo prethodno pitanje.

85. U kontekstu drugog pitanja sud koji je uputio zahtjev navodi da njemačko pravo u načelu ne dopušta zahtijevanje uzdržavanja za razdoblje prije podnošenja zahtjeva za uzdržavanje. Iznimke od tog načela određene su člankom 1613. BGB-a. Tim iznimkama, u smislu stavka 1., pripadaju situacije u kojima je dužnik uzdržavanja pozvan na pružanje podataka o svojim prihodima i imovini radi naplate uzdržavanja, kasni s ispunjenjem obveze uzdržavanja ili je u vezi s postupkom o uzdržavanju nastupila litispendencija. U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da zahtjev za uzdržavanje u glavnom postupku doista postoji, ali da vjerovnik uzdržavanja dužnika nije pozvao na plaćanje, što je dovelo do dužnikova kašnjenja s ispunjenjem obveze uzdržavanja.

86. Njemačka vlada i Komisija, pozivajući se na izvješće A. Bonomija, u tom pogledu zagovaraju isto stajalište i široko tumačenje uvjeta nemogućnosti dobivanja uzdržavanja iz članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007.

87. U točki 61. izvješća A. Bonomija pojašnjava se da izraz „ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja [...]” ne obuhvaća samo slučajeve u kojima obveza uzdržavanja uopće nije predviđena pravom koje se u načelu primjenjuje, nego i one u kojima nemogućnost dobivanja uzdržavanja proizlazi iz neispunjavanja zakonskih uvjeta. To u izvješću pokazuje primjer koji se poziva na odredbu koja predviđa prestanak obveze uzdržavanja nakon što dijete napuni 18 godina.

88. Treba napomenuti da se članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. podudara s odredbama Haške konvencije iz 1973.³² Članak 6. te konvencije također je dopuštao primjenu *lex fori* ako vjerovnik nije mogao dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja na temelju prava države uobičajenog boravišta vjerovnika ili prava države zajedničkog državljanstva stranaka.

89. Osim toga, u uvodnim izjavama Haškog protokola iz 2007. upućuje se na Hašku konvenciju iz 1973. Stoga su odredbe te konvencije barem u određenoj mjeri poslužile kao uzor odredbama Haškog protokola iz 2007.

90. U točki 145. Izvješća s objašnjenjima o Haškoj konvenciji iz 1973. koje je sastavio M. Verwilghen³³ istaknuto je da, na temelju članka 6. te konvencije, neispunjenje jednog od zakonskih uvjeta predviđenih mjerodavnim pravom omogućava primjenu prava države pred čijim se sudom vodi postupak. Ta općenita napomena potkrijepljena je primjerom u kojem se poziva na odredbu mjerodavnog prava koje ne predviđa obvezu uzdržavanja između strana u posvojiteljskom odnosu ako posvojenik ne prekine vezu s biološkom obitelji.

91. Izvješća A. Bonomija i M. Verwilghena slažu se u pogledu toga da neispunjenje zakonskog uvjeta o kojem ovisi mogućnost učinkovitog potraživanja uzdržavanja od dužnika omogućava primjenu *lex fori* na ocjenu obveze uzdržavanja.

92. Pritom široko tumačenje uvjeta „nemogućnosti dobivanja uzdržavanja od dužnika” odražava *ratio legis* članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007., a to je izbjegavanje situacija u kojima vjerovnik uzdržavanja koji pripada jednoj od kategorija navedenih u stavku 1. te odredbe ne bi dobio sredstva za uzdržavanje.

93. Nemogućnost dobivanja uzdržavanja na temelju njemačkog prava u glavnom postupku svakako proizlazi iz toga što vjerovnik uzdržavanja nije poduzeo određenu radnju koja je zakonski uvjet za retroaktivno potraživanje uzdržavanja. Međutim, ništa ne upućuje na to da slučajevi pasivnosti vjerovnika nisu obuhvaćeni člankom 4. stavkom 2. Haškog protokola iz 2007. kako bi se u određenom smislu sankcioniralo to što vjerovnik nije poduzeo određene radnje u skladu s pravom koje je u načelu mjerodavno za obveze uzdržavanja.

94. Osim toga, prihvaćanje širokog tumačenja uvjeta nemogućnosti dobivanja uzdržavanja iz članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. teško se može smatrati izrazom prevelikog davanja prednosti vjerovniku uzdržavanja. Dva argumenta idu u prilog tom stajalištu.

32 Haška konvencija od 2. listopada 1973. o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (tekst konvencije dostupan je i u elektroničkom obliku: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>, u daljnjem tekstu: Haška konvencija iz 1973.)

33 M. Verwilghen, *Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973*, „Actes et documents de la Douzième session de la Conférence de La Haye” (1972.), svezak IV., Obligations alimentaires, str. 384. do 465., dostupno i u elektroničkom obliku (na francuskom i engleskom jeziku): <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946>.

95. Kao prvo, članak 6. Haškog protokola iz 2007. omogućava očuvanje ravnoteže između interesa obiju stranaka. Ta odredba omogućava osporavanje potraživanja vjerovnika uzdržavanja kada takva obveza, osim one koja proizlazi iz odnosa roditelja i djece³⁴, „ne postoji” kako na temelju prava države uobičajenog boravišta dužnika uzdržavanja tako i prava države zajedničkog državljanstva stranaka, ako ga oni imaju. Unatoč izričitom tekstu te odredbe, za koju se čini da se odnosi samo na slučajeve „nepostojanja” obveze uzdržavanja, u točki 108. izvješća A. Bonomija pojašnjava se da taj uvjet treba tumačiti isto kao i onaj iz članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. Budući da će se uvjet iz članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007. tumačiti široko, na isti način treba tumačiti i uvjet iz članka 6. tog protokola.

96. Kao drugo, mogućnost zlouporabe širokog tumačenja uvjeta nemogućnosti dobivanja uzdržavanja od dužnika uzdržavanja ograničena je i odgovorom na prvo prethodno pitanje koji predlažem. Naime, radnje koje vjerovnik uzdržavanja poduzme kako bi nadležan postao sud ili sudovi neke države s ciljem da se zatim, na temelju članka 4. stavka 2. Haškog protokola iz 2007., primijeni pravo te države neće dovesti do željenog učinka ako se ne radi o sudu ili sudovima koji su dotad bili nadležni za odlučivanje o predmetnom sporu.

97. S obzirom na prethodna razmatranja, predlažem Sudu da, u slučaju da odgovori na drugo prethodno pitanje, taj odgovor glasi kako slijedi: članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. treba tumačiti na način da se izraz „ne može dobiti uzdržavanje” iz te odredbe odnosi i na slučajeve u kojima pravo dotadašnjeg mjesta boravišta vjerovnika uzdržavanja ne predviđa mogućnost učinkovitog potraživanja retroaktivnog uzdržavanja samo zbog neispunjenja određenih zakonskih uvjeta poput onih iz članka 1613. stavka 1. BGB-a.

VI. Zaključak

98. S obzirom na navedena razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) odgovori kako slijedi:

1. Članak 4. stavak 2. Haškog protokola od 23. studenoga 2007. o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja, koji se nalazi u Prilogu Odluci Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009., treba tumačiti na način da se, kada vjerovnik uzdržavanja zahtijeva retroaktivno uzdržavanje, pravo države pred čijim se sudom vodi postupak primjenjuje: 1. ako je vjerovnik uzdržavanja pokrenuo postupak o uzdržavanju u državi koja nije država u kojoj dužnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište; 2. ako vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja na temelju prava države u kojoj ima uobičajeno boravište koje je utvrđeno kao mjerodavno na temelju članka 3. stavaka 1. i 2. Haškog protokola iz 2007.; 3. ako je pravo države pred čijim se sudom vodi postupak pravo one države čiji su sudovi bili nadležni za odlučivanje o obvezi uzdržavanja u razdoblju na koje se ta obveza odnosi. Na nacionalnom je sudu da utvrdi te okolnosti.
2. Članak 4. stavak 2. Haškog protokola iz 2007. treba tumačiti na način da se izraz „ne može dobiti uzdržavanje” iz te odredbe odnosi i na slučajeve u kojima pravo dotadašnjeg mjesta boravišta vjerovnika uzdržavanja ne predviđa mogućnost potraživanja retroaktivnog uzdržavanja samo zbog neispunjenja određenih zakonskih uvjeta.

³⁴ Članak 6. Haškog protokola iz 2007. također se ne primjenjuje na obveze uzdržavanja između bračnih drugova, bivših bračnih drugova ili osoba čiji je brak poništen. Međutim, specifično pravo stranaka koje pripadaju toj kategoriji na prigovor uređeno je člankom 5. Haškog protokola iz 2007.